

Fenomén Baťa - tradice stále živá

Baťův systém řízení

Na Baťův systém a Baťovskou tradici se lze dívat z mnoha různých stran – také bylo o Baťovském systému napsáno mnoho prací a uspořádáno mnoho konferencí... Náš pohled vychází jak z tradice našich rodin, tak především z teorie trojčlennosti sociálního organismu a zkoumá, jak se „fenomén Baťa“ projevoval ve třech rozdílných oblastech – v oblasti ekonomické/hospodářské, v oblasti politické/právní/sociální a v oblasti kulturní/duchovní/vědecké. Opíráme se přitom nejen o již zpracované studie, ale také o naše vlastní zkušenosti a zkušenosti našich rodin. Nejdříve je však třeba poznamenat, že většinu studií o „systému řízení Baťa“ z pohledu ekonomických odborníků a technokratických profesorů, kteří nemají své vlastní bolestné zkušenosti z budování nebo přeměny podniku a lidí v něm, považujeme za velmi jednostrannou a nedostatečnou. Již hned po smrti Tomáše Bati v roce 1932 poznamenal jeden z jeho nejbližších spolupracovníků Hugo Vavrečka následující:

„Základní a trvalé hodnoty životního díla Tomáše Bati musíme hledat především v oblasti sociální. Jakkoliv byl příčinnivý obchodník, vynalézavý technik, duchaplný organizátor a konečně úspěšný průmyslník, byly toto vše jenom stupně vývoje, řeklo by se skoro, že to byla **pomocná povolání**, která Tomáš Baťa - vidíme to jasně teprve při pohledu nazpět - konal **pro vyšší a vzdálenější cíl**. Jeho vlastní povolání, k němuž lnul stále víc a více, nalézaje u něm své životní poslání, byla úloha sociálního tvůrce, tvůrce nového v společenském a hospodářském životě člověka. Toho nikdy nepochopily **kramářské duše**, které se domnívaly, že dovedou napodobit a ve vnějškových jednotlivostech i překonat Tomáše Baťu, aniž postřehly mravní podklad jeho systému. Nikdy toho nepoznali spekulanti... **Také hospodářští teoretikové** zůstali jen na povrchu věcí... Cena působení Baťova není otázkou statistického srovnávání, nýbrž především věcí **pozorování a mravního vážení člověka**, který žije a dospívá v oboru vlivu Baťova systému, zejména člověka mladého.“

A tato slova platí i pro celý „fenomén Baťa“, představovaný následovníky Tomáše, ať už byli na jakýchkoliv pozicích a v jakýchkoliv firmách, i pro ty, kteří se snaží řídit Baťovskými principy v současné době. Mohou jednostranně zaměřením ekonomičtí profesori pochopit „manažerskou magii“ současných úspěšných firem, jako je Tescoma nebo Barum? Živá firma se neřídí jen tím, co je logické a ekonomicky měřitelné, ale i tím, co je krásné, dobré a pravdivé...

Tomáš Baťa o krizi, 1932 - "Příčinou krize je mravní bída"

"To, čemu jsme zvyklí říkat hospodářská krize, je jiné jméno pro mravní bídu. Mravní bída je příčina, hospodářský úpadek je následek. V naší zemi (pozn.: 1932) je mnoho lidí, kteří se domnívají, že hospodářský úpadek lze sanovat penězi. Hrozím se důsledku tohoto omylu. V postavení, v němž se nacházíme, nepotřebujeme žádných geniálních obrátů a kombinací. Potřebujeme mravní stanoviska k lidem, k práci a veřejnému majetku. Nepodporovat bankrotáře, nedělat dluhy, nevyhazovat hodnoty za nic, nevydírát pracující, dělat to, co nás pozvedlo z poválečné bídy, pracovat a šetřit a učinit práci a šetření výnosnější, žádoucnější a čestnější, než lenošení a mrhání. Máte pravdu, je třeba překonat krizi důvěry; technickými zásahy, finančními a úvěrovými ji však překonat nelze. Důvěra je věc osobní a důvěru lze obnovit jen mravním hlediskem a osobním příkladem."

Bohužel jak v minulosti, tak i dnes většina prací a studií o fenoménu Baťa se věnuje především hospodářské části jeho aktivit. Obvykle se zapomíná na to, že Baťa se snažil realizovat **sociální utopii** - alternativu ke komunismu, a že to pro něj bylo filosofické a CELOSPOLEČENSKÉ téma, dotýkající se nejen hospodářského života, ale i života politického, kulturního a vědeckého.

Jakou životní filosofii zastával *Tomáš Baťa senior* a jak působil v politice, v umění a vědě?

„Chci milionů mnoho usídliti;

Ne v bezpečném, leč volném, činném žití.

Zelená úroda...jak v domovině

Člověk i zvěř se cítí tam jak na rovině.

Až usadí se těsně za hrází,

jíž zástup, směle sdružen vyhází.

Zde uvnitř bude krajina jak ráj

Nechť příboj burácí až na sám kraj:

Jak by chtěl, mlsný, násilně se přelít

sbratřené obce přijdou otvor zcelit.

Poslední závěr moudrosti je ten:

Jen pak jsi hoden svobody a žití,

Když rveš se o ně den co den.“ (J. W. Goethe: Faust)

Již dlouho se systematicky zabýváme zkoumáním souvislostí mezi teorií trojčlennosti sociálního organismu a "faustovským - titánským" fenoménem Baťa. Fenoménem Baťa nazýváme ideje, které přinášel a aplikoval nejen geniální Tomáš Baťa senior a

jeho následovníci ve vedení firmy, ale i celý ten úžasný tým lidí kolem nich, který fungoval jako dobře sehraný orchestr. Máme zkušenosti se současnými realizacemi těchto dvou principů (trojčlennost + Baťa) v některých firmách v ČR i firmách v odlehlých částech světa. Pracujeme na podrobné studii na toto téma.

- „Moje práce má jeden účel: službu životu.“
- „Věřím v člověka a v to, že se zlepšuje. Věřím, že tomu zlepšení nesmírně přispívají technické vynálezy, které jsou dětmi lidského ducha. Děti ducha člověka, který se vypracoval výše, ukáznil svůj mozek a odvalu a rozdává z tohoto bohatství druhým, v čemž nachází největší štěstí a naplnění svého života.“
- „Při své práci neměl jsem na mysli vybudování závodu, ale lidí. Vybudivoval jsem člověka, aby byl výkonnější a lépe sloužil zákazníkům a on potom vybudivoval závod. Jsem přesvědčen, že největší ztráty v průmyslu a obchodě vznikají nesprávným stanoviskem, které zaujímá člověk ke své práci, svým spolupracovníkům a ke svým zákazníkům. Hlavní úlohou organizátora, jenž chce vybudovat velký podnik je, aby vytvořil morální a psychologickou základnu, na níž by se jeho pracovníci mohli zdárně vyvíjet.“
- „Přejeme si, aby každý dělník u nás zaměstnaný vychoval ze sebe mistra a aby jeho chování bylo takové, abychom ho každým okamžikem mohli jmenovat mistrem. Žádáme, abyste zvýšených příjmů používali ke zlepšení životních poměrů svých rodin a k svému vzdělání. Jen tak máme naději, že se vydané peníze opět závodu vrátí ve zvýšených vašich schopnostech, ať již se tyto schopnosti projeví v práci pro závod nebo v práci ve veřejném životě našeho státu.“
- „Vynalézavost je vlastnost, kterou získáme jen cvikem v mladých letech při práci, ale nikdy ne ve škole.“
- „Milosrdenstvím a dary lidem nepomůžeme. Musíme je naučit, aby spoléhali na sebe a pomohli si sami. Každý otec by si měl udělat již se šestiletým synem smlouvu v hospodářských věcech a umožnit mu nějak, aby podle této smlouvy si vydělával vlastní peníze. Již šestiletý chlapec je dosti schopný, aby se naučil spravovat majetek. Vyměřte dítěti ve školní zahrádce metr nebo dva metry půdy a nechte je na ní hospodařit, výnos mu ponechte. Naučí se tak o hospodářství více nežli z knih. Mnoho vydělat, rozumně vydávat, šetřit – to je program. Američani nemají pravdu, pokud jde o splátkový obchod. Nelze žít na splátky dopředu – to vede k bankrotu. Je naší povinností, abychom osvobodili naše spolupracovníky z otročení kapitálu, abychom učinili kapitál jejich otrokem. To se nám bude dařit zejména u mládeže, když ji naučíme ovládat své vášně a vstúpíme v našich školách techniku jak nabývat, obhospodařovat a udržet kapitál.“

(Tomáš Baťa. *Úvahy a projevy*. 3. vyd. Praha: Institut řízení, 1990)

